

N:o 40.

Af Herr **A. W. Wigardt**: *Med förslag i fråga om sättet för framtida utarrenderande af statens domäner.*

Under förutsättning att Kongl. Maj:t till denna Riksdag kommer att aflåta proposition om domänförvaltningens ordnande, anhåller jag, att följande framställning måtte i sammanhang dermed få komma under Riksdagens och dess Stats-Utskotts behandling.

Erfarenheten har alldeles otvetydigt visat, att, till följd af den vid utarrendering af statsdomänerna medgifna obegränsade täflan, arrendeanbudena blifvit uppdrifna vida öfver — ja, ända till dubbla — arrendevärdet.

Följderna deraf visa sig ock nästan dagligen, särdeles å den stora grupp af omkring 2,300 nyligen till statsverket indragna militieboställen, hvilka af förra boställsdirektionerna i allmänhet utarrenderats till den högstbjudande: Ruin för den öfverspekulerande arrendatorn, som, då han med ordentlighet och sträfsamt arbete icke sett någon möjlighet att någonsin kunna betala hvad staten fått att af honom fordra för minskadt arrende m. m., vid förnyad utarrendering på hans ansvar, drifvits i — låt vara frivillig — landsflykt, för att söka uppehälle åt sig och de sina. Vidare: insolvensoperationer af hans borgensmän, eller ruin äfven för dem, med samma påföljd, som för den olycklige arrendatorn. Slutligen har statsverket, efter allt bråk och besvär med deraf föranledd ytterligare förlust genom kostnader, äntligen fått tillbaka egendomen. Men, i hvilket tillstånd? Det torde icke vara nödigt att vidare fortsätta konsekvensen, då det utan tvifvel af hvar och en nogsamt inses.

Med nu gällande bestämmelser måste en arrendator, som väl byggt en egendom och uppbringat dess afkastning, om han vid den förnyade utarrenderingen på auktion fortfarande skall få behålla den, sjelf

betala och dertill kanske allt för dyrt betala sina egna derå gjorda förbättringar utan den ringaste utsigt till ersättning för hans derå nedlagda kostnader och möda. Huru begära, att den enskilde skall på sådant sätt uppföra sig till fördel för staten? Derföre nedbringas också den för sig och de sina omtänksamme arrendatorn inemot arrendetidens slut, om han så länge kunnat behålla egendomen, dess kultur till gränsen af vanhäfd eller derunder för att arrendet vid den förnyade utarrenderingen på auktion måtte blifva det lägsta möjliga.

Förgäfvos skall man lagstifta för att söka skydda statsverket emot här angifna direkta och indirekta förluster, derest icke hänsyn tages dertill, att arrendatorn får njuta tillbörlig andel i frukten af hans eget arbete. Det egna intresset, förhoppningen om arrenderättens framtida bibehållande af arrendatorn eller hans familj, måste vara vida verksammare för befrämjande af en god hushållning med statsdomänerna och deraf föranledd ökad välmåga för arrendatorn och inkomst för staten, än arrendatorns kringgårdande med föreskrifter om kulturplaner och dylikt, hvars tillämpning aldrig skall kunna tillräckligt kontrolleras.

Invänder man, att benägenheten att inemot arrendetidens slut minska en egendoms afkastning ändock skall kvarstå, så svaras, att korrektivet måste kunna utfinnas i en väl ordnad förvaltning, dervid på lokalförvaltningen synes mig böra läggas synnerlig vikt, samt genom bestämmelser i kontrakten om de grundförbättringar m. m. som borde åligga arrendatorn att verkställa, för att komma i åtnjutande af optionsrätt.

Jag tvekar sålunda icke att påyrka införandet af en sådan vilkorlig optionsrätt.

Detta är den första kardinalfrågan vid ordnandet af domänförvaltningen för ernäendet af det mål, hvartill man, efter mitt förmenande, bör sträfva, eller den största skäligen inkomst af de utarrenderade statsdomänerna, på samma gång som en aktingsvärd och burgen arrendatorsklass, som kunde gifva föredöme i rationellt jordbruk.

Den andra frågan, om val af arrendator bland spekulanterna, när optionsrätt icke eger rum, är icke mindre vigtig. Det ligger redan i sakens natur och följer jemväl med nödvändighet af hvad redan förut blifvit anfördt, att det icke kan vara likgiltigt, hvem som antages till arrendator. Den obegränsade täflan med ovilkorlig rätt för den högstbjudande, om han än befinnes aldrig så olämplig, blott han skaffar antaglig borgen för sitt högsta anbud, kan omöjligen befrämja angifna ändamål.

Jag tillstyrker för den skull, att domänstyrelsen måtte vid pröfningen af arrendeanbudnen erhålla frihet att till arrendator antaga den

lämpligaste, med fäst afseende naturligtvis på högsta anbudet och med vilkor att denna styrelse organiseras med tillbörlig hänsigt till dess ytterst grannlaga uppgifter.

Stockholm den 27 Januari 1881.

A. W. Wigardt.

N:o 41.

Af Herr **A. W. Wigardt**: *Om rätt för kommunalstämma att pröfva, huruvida handelsrörelse må inom kommun idkas.*

Sedan landthandlande numera nedsatt sig icke allenast i hvarje socken utan snart sagdt i hvarje by, har man hunnit genom en längre tids erfarenhet bilda sig ett omdöme om deras verksamhet och deraf härledande verkningar såväl för den enskilde som kommunen.

Det har blifvit riktigt modernt att blifva hvad man kallar handlande, och personer i mängd, icke ens skrifkunniga, ännu mindre hemmastadda i varukännedom och köpmannakunskap, kasta sig på denna näringsgren till föga fromma för folkets ekonomiska välstånd.

I allmänhet hafva dessa handlande föga eller intet att förlora, väl något att vinna, hvilket allt slumpen får afgöra.

Utan att vilja inkräkta på den allmänt erkända och lagstadgade näringsfriheten, torde likväl billighetsskäl förefinnas, att någon kontroll i ofvannämnda syfte lemnades i landskommunens händer; och får jag alltså af dessa i korthet angifna skäl föreslå: